

Una petita incursió en la lírica de Günter Grass

PILAR ESTELRICH I ARCE

<http://orcid.org/0000-0003-2398-0657>

Universitat Pompeu Fabra

RESUM: Presentació d'una sèrie de poemes representatius de Günter Grass, en versió original i un intent de versió al català (fins ara inexistent), acompanyats de diverses il·lustracions cedides per l'autor, arran de la seqüència biogràfica en què van ser produïts.

PARAULES CLAU: Günter Grass; Günter Grass com a poeta; Günter Grass com a artista plàstic i gràfic.

ABSTRACT: A short presentation of several samples of Günter Grass' poetry (partly illustrated by the writer himself) in the original German version together with a first attempt to translate them into Catalan, following a chronological sequence on a biographical background.

KEY WORDS: Günter Grass; Günter Grass as a poet; Günter Grass as a plastic and graphic artist.

Afirmar que Günter Grass (Danzig, actualment Gdańsk, 1927) és un autor suficientment conegut arreu, sia en original o en traducció, no tan sols en castellà, on gairebé tota la seva producció literària es troba representada, sinó també, en menor mesura, en llengua catalana, sembla una evidència tan absoluta que barra el pas a la possibilitat d'adonar-se que existeixen facetes poc divulgades de la seva activitat. Ara bé, de fet és aquest el cas, i aquí no em refereixo només a la producció de caire assagístic o a l'activitat política,¹ sinó a dues passions que l'han acompanyat des dels inicis de la seva biografia i han estat la llavor de la qual ha nascut bona part de les grans obres narratives. Es tracta de la producció de poemes i la d'obres gràfiques i plàstiques, dues dedicacions que sovint s'han entremesclat, tot generant estadis previs de les grans novel·les o il·lustrant-les en paral·lel o posteriorment a la seva creació. Intentarem seguir el fil d'Ariadna que el mateix autor ens posa a les mans amb la seva primera obra autobiogràfica, *Tot pelant la ceba*,² i el recull *Fünf Jahrzehnte*³ que en forma de diari fragmentari il·lustrat ressegueix aspectes de l'activitat quotidiana com a escriptor, dibuixant, escultor, gravador, aquarellista, ceramista...

En les seves al·lusions als records d'infantesa i adolescència, Grass ens diu que ja des de sempre es va dedicar a «embrutar paper» amb escrits i pintures, tot i que no s'han conservat els textos de la infantesa i l'adolescència, culminats als tretze anys amb un intent de novella èpica sobre els caixubis, l'ètnia eslava a la qual pertanyia la seva mare. Tot i l'ambició inici,

NOTA: Les il·lustracions d'aquest article han estat cedides pel Secretariat Günter Grass i l'Editorial Steidl.

1 Especialment la col·laboració amb Willy Brandt i el Partit Socialdemòcrata Alemany (SPD), documentada en un interessant i molt extens volum de correspondència entre els dos personatges, editat el 2013 per Martin Kölbl. Vegeu també l'apartat «Grass' politisches Engagement in den 1960er und 1970er Jahren» de la detallada biografia de Volker Neuhaus (2012: 199–236), entre d'altres.

2 L'original, *Beim Häuten der Zwiebel*, va ser publicat el 2006; citarem, però, la traducció catalana del 2007.

3 *Fünf Jahrzehnte. Ein Werkstattbericht* (2004), editat per G. Fritze Margull; és la versió actualitzada del precedent, *Vier Jahrzehnte*.

no el va poder presentar al concurs convocat per una revista juvenil de Danzig, «ja que al final del primer capítol tots els protagonistes eren morts: decapitats, estrangulats, empalats, carbonitzats o esquarterats. Encara més: no hi havia ningú per venjar els protagonistes morts». (Grass 2007: 39)

Més profitoses van ser en aquella època les habilitats gràfiques de l'adolescent, un de tants nois encantats de no haver d'assistir a escola «gràcies» a la guerra. Així per exemple, «vaig poder tenir una vida tranquil·la al Servei de Treball, perquè sabia dibuixar amb rapidesa, manejar els colors, i per aquest motiu se'm considerava privilegiat. Calia adornar les parets de la cantina per als instructors i la tropa que es trobava a l'edifici de serveis» situat vora mar, en plena landa. (Grass 2007: 85)

Aquests records de joventut, de caire anecdòtic, ens permeten avançar cap a la immediata postguerra, amb totes les privacions que van portar el jove desplaçat, després d'un any treballant de manobre en una mina de potassa, a intentar estudiar Belles Arts a l'acadèmia de Düsseldorf, que en aquell duríssim hivern de 1946 estava tancada per manca de carbó. Gràcies al pràctic consell de l'únic professor que va trobar a l'edifici desert, va entrar a treballar d'aprenent de marbrista en una empresa dedicada a les làpides funeràries, exactament com l'Oskar Matzerath d'*El timbal de llauna* (l'original del qual fou publicat el 1959); per raons òbvies, i malgrat la penúria econòmica, aquestes empreses vivien un autèntic boom. Els dos anys de pràctiques com a picapedrer no tan sols li van ensenyar l'ofici, sinó que li van permetre accedir a l'Acadèmia d'Art de Düsseldorf sense haver completat els estudis reglats, mentre vivia a la residència de Caritas i aprofitava per retratar-hi els ancians que s'hi aixoplugaven.

El trasllat a l'Acadèmia d'Art de Berlín, en gran part finançat per l'activitat de reparació de façanes que li permetia l'ofici de picapedrer, així com els viatges en autoestop per Itàlia i per França, comporten no tan sols noves experiències com a artista plàstic (amb molts dibuixos retinguts als quaderns de viatge), sinó també una gran quantitat d'esbossos de prosa i poesia, mai pensats per a la publicació. Alhora, Grass actuava també en un cabaret amb dos amics fent improvisacions de jazz; en aquest aspecte es pot trobar un parallelisme addicional amb el protagonista de la primera novella.

Tot i ser molt productiu com a creador de poemes i narracions, cap escrit no va veure la llum fins que el 1955 la seva primera esposa, Anna Schwarz, i Waltraud, la germana de l'autor, van escollir diversos poemes per enviar-los a un concurs de l'emissora de ràdio Süddeutscher Rundfunk, de Stuttgart, on el poema *Lilien aus Schlaf* va guanyar el tercer premi (Grass 2007: 411). A partir d'aquí, de tant en tant rebia l'encàrrec de presentar-se en alguna emissora de ràdio a llegir poemes, cosa que li permetia fer alguns calerons. D'aquella aparició en públic es va derivar la convocatòria de Hans Werner Richter a la reunió d'aquell mateix any del Grup 47, on el 1958 llegiria el primer capítol d'*El timbal de llauna*, que rebria el ja prestigiós premi del grup. A tall de mostra d'aquesta lírica inicial, que ell considera epigònica, inclourem a l'annex un intent de versionar aquell primer poema premiat.⁴

4 Vegeu el poema 1 de l'annex.

No es pot valorar prou la importància del contacte amb Hans Werner Richter i els altres membres del Grup 47, una institució que donaria origen a l'homenatge en forma de recreació d'una trobada de poetes del Barroc (*Das Treffen in Telgte*, 1979), per a la trajectòria d'aquell jove polifacètic, que encara es veia a si mateix més aviat com a artista plàstic que no pas com a escriptor. Un representant de l'editorial Luchterhand, que assistia a les trobades del grup, li va proposar la primera publicació: un recull de poemes que porta el títol del primer, *Die Vorzüge der Windhühner*, il·lustrat amb dibuixos esquemàtics en tinta on predominen les siluetes de gallines, però també de monges cofades amb grans toques. Es tracta d'una poesia ja completament distanciada del to «rilkià» que Grass retreu als primers textos. Tot i les escasses vendes, aquesta publicació va tenir un paper molt important en l'autoestima de l'autor, i va influir intensament en el canvi de paradigma, ara amb predomini de l'escriptura per damunt del vessant plàstic i gràfic.⁵

El 1956 Günter i Anna Grass marxen a París, guiats pel desig de fugir de l'ambient de l'Alemanya dominada pel «miracle econòmic» i per tal que Anna, ballarina de professió, pugui aprendre dansa contemporània. Mentrestant, Grass es queda a casa, cuinant, tenint cura dels bessons Franz i Raoul, nascuts el 1957, i abandonant cada cop més el treball en l'obra plàstica a mesura que el va absorbint la redacció de seu primer gran manuscrit. Treballa al soterrani humit, alimentant la caldera de la calefacció, que consumirà les tres primeres versions d'*El timbal de llauna* i li causarà un inici de tuberculosi. Mentrestant, viu intensament l'ambient parisenc i estableix una bona relació amb Paul Celan, així com amb altres artistes i intel·lectuals. L'entorn està dominat per la contraposició entre Jean-Paul Sartre i Albert Camus; Grass se situa clarament al costat del darrer, i sempre defensarà la seva aposta per la lluita contra allò que ve donat. A imitació de Camus, es veu a si mateix com un Sisif optimista, en una imatge que reprendrà un poema publicat el 2004 i que inclourem per tancar aquest petit recorregut.

En els poemes d'aquest període, ben allunyats del colorisme més ingenu dels primerencs, predomina l'actitud crítica de l'observador de l'entorn sociopolític. Resulta significatiu l'únic poema publicat de tota una sèrie d'esborranys a l'entorn del mateix personatge, *Der Säulenheilige*, que presenta ja d'entrada problemes de denominació. La forma més descriptiva i neutra per fer-hi referència seria «L'anacoreta enfilat a la columna», cosa que xoca amb la correspondència establerta entre nosaltres. En efecte, el títol equival literalment a «El sant estilista», noció que comporta una càrrega religiosa de llarga tradició, ja que es remunta a Sant Simeó Estilita (Cilícia, 390 – Síria, 459), que segons la llegenda es va enfilear als setze anys dalt de la columna (parcialment conservada *in situ* al monastir de Qual'at Sim'an), i va passar-hi quaranta anys sense davallar-ne.⁶ Però en la visió de Grass, aquest «sant» no és pas un eremita amb dots de taumaturg, sinó un personatge distanciat de la gent normal, crític i agressiu, capaç d'adoptar actituds inesperades i ben diverses, emparentades amb la perspectiva contrària: la visió del nan Oskar Matzerath, que va romandre petit per

5 Vegeu el poema 2 de l'annex, en original i traducció al català.

6 André Grabar, *La edad de oro de Justiniano* (Madrid: Editorial Aguilar, 1966), 48–51.

voluntat pròpia, i que ja de ben menut observava els grans, amagat sota la taula o baix del cadafal on les autoritats proclamaven les grans gestes que estaven a punt de canviar el món. El tema genera una sèrie de poemes en aquest període, que l'autor no va considerar prou madurs. Hem intentat reproduir fins allà on ens ha estat possible el text inclòs al volum de poemes i proses breus.⁷

Un altre poema programàtic d'aquesta fase en la qual la identificació de l'autor ja està centrada de forma predominant en la narrativa extensa mostra clarament la voluntat de trobar un estil propi i gens afalagador per al públic alemany típic dels anys cinquanta, que solia preferir una poesia idíl·lica. En canvi, Grass s'aferrava explícitament a les nocions de l'existencialisme i s'enfrontava a les frustracions d'un món de postguerra on els especuladors es feien d'or mentre la població corrent es trobava depauperada. Es tracta d'una declaració programàtica de la tria de tons dins la gamma dels grisos, allunyada tant de la visió maniquea en blanc i negre —bons i dolents— com de l'escapisme colorista i la fugida cap als inicis del consumisme. Aquesta atenció als matisos del gris es pot associar a l'aproximació a la socialdemocràcia i la política de les petites passes, que ben aviat es veuria portada a la pràctica amb la col·laboració amb Willy Brandt, primer com a alcalde de Berlín i després com a candidat a canceller.

Convé esmentar que les grans obres en prosa dels anys setanta i vuitanta, *Der Butt* (1977) i *Die Rättin* (1986), que no han estat traduïdes al català, contenen un bon nombre de poemes que juguen un paper important dins l'estructura narrativa; de la mateixa manera, els dos animals emblemàtics, el turbot i la rata, són objecte d'una gran atenció dins l'obra gràfica i plàstica. En gran part, la manca de comprensió mostrada per la crítica alemanya i el rebuig patit (si bé no per part dels lectors) porten l'autor, d'una banda, a fer una llarga estada a l'Índia, interrompuda per motius de salut, i, d'altra banda, a refugiar-se en la creació plàstica i el dibuix en facetes molt diverses. N'és una primera mostra el volum dedicat a l'experiència índia *Zunge zeigen* (1988).

Amb la tornada a Alemanya i el desencadenament dels esdeveniments polítics al voltant de la unificació, massa precipitada des del seu punt de vista, es reforça tant la producció narrativa, primer en forma de novel·la curta (*Mals averanys*, títol original: *Unkenrufe*, 1992), com l'activitat com a polemista i publicista. Finalment, el conjunt s'aboca en la gran novel·la *Una llarga història* (*Ein weites Feld*, 1995), que a través del recurs a l'escriptor Theodor Fontane revisa aquell procés d'unificació que Grass i el seu protagonista, un «alter ego» de l'autor del segle XIX, viuen més aviat com una absorció i una pèrdua. La novel·la, acompanyada ja durant la seva redacció per una gran producció gràfica, constitueix tot un repte per al lector, i més encara per al traductor al català, Joan Fontcuberta i Gel, que no només va trobar les dificultats pròpies dels textos de Grass, sinó a més constants al·lusions a la biografia de Theodor Fontane i a les seves obres, cap de les quals no havia estat traduïda al català en aquell moment.

⁷ *Gedichte und Kurzprosa* (Göttingen: Steidl Verlag, 2007), 569. Vegeu el poema 3 de l'annex.

La recepció d'*Ein weites Feld* a Alemanya, altre cop molt polèmica per part de la crítica literària, va incentivar encara més el recurs de l'autor a l'activitat com a artista plàstic i gràfic, així com a la producció de poemes com a formes de trobar refugi i de generar pauses que li facilitessin el distanciament. Així, especialment al llarg dels anys noranta, reapareix una activitat que havia estat molt important a l'adolescència: la dedicació a les aquarelles, que acompanyen la redacció del volum de cent relats *El meu segle* (*Mein Jahrhundert*, 1999), en el qual cada any de la seqüència, narrada en primera persona, va acompanyat (i sovint precedit, en el procés creatiu) d'una il·lustració; malauradament, el volum en gran format que les inclou no es va publicar en català, on només disposem dels textos.

El retorn a la tècnica de l'aquarella dona lloc a l'aparició d'un gènere nou: el poema escrit amb pinzell sobre el mateix suport de la il·lustració, que Grass denomina *Aquadicht*, en una hibridació de *Gedicht* (poema) i *Aquarell*, i que temptativament podríem rebatejar com «aquarema» o «poemerella».

AQUADICHTE

sind Verse, die ich
mittels gefüllter Tuborgflaschen,
wasserlöslicher Farben,
sattem Pinsel
und offenen Auges herstelle;
ach ja, Papier ist vonnöten.

(Grass 2004: 68)

ELS AQUAREMES

són versos que jo produeixo
a còpia d'ampolles de cervesa reomplertes,
colors solubles en aigua,
pinzell xop
i ulls ben oberts.
Ai, sí, i també cal paper.

Així és com els defineix aquest breu poema pertanyent al volum de gran format *Fundsachen für Nichtleser* (2004), no aparegut en català, i que podríem descriure com a «troballes per als que no llegeixen», en el sentit d'objectes quotidians aplegats per casualitat, així com de noves perspectives del món que envolta l'autor, i que van des de paisatges fins a reflexions sobre les restes que deixa la goma d'esborrar, la companyia de la gossa Kara com a crítica d'art o la recerca de bolets. Aquest interès pels objectes quotidians més diversos, que es pot observar físicament en l'entorn del taller de Grass, ple de les troballes més variades, des de gripaus secs que han mort aixafats prop de la casa de Behlendorf fins a closques de cargol (molt presents en l'obra gràfica i narrativa dels seixanta i setanta) o bocins d'ambre com els tematitzats a *Tot pelant la ceba*, queda reflectit en el poema que inicia el volum.⁸

A continuació intentem presentar quatre *Aquadichte* procedents del mateix volum de 2004, per als quals disposem de la il·lustració, per gentilesa de l'autor. El primer és fruit de la infantesa a la ciutat costanera de Danzig, de l'interès per la mar; el ressò de *Der Butt* («El turbot») és molt proper.

⁸ Vegeu el poema 5 de l'annex.

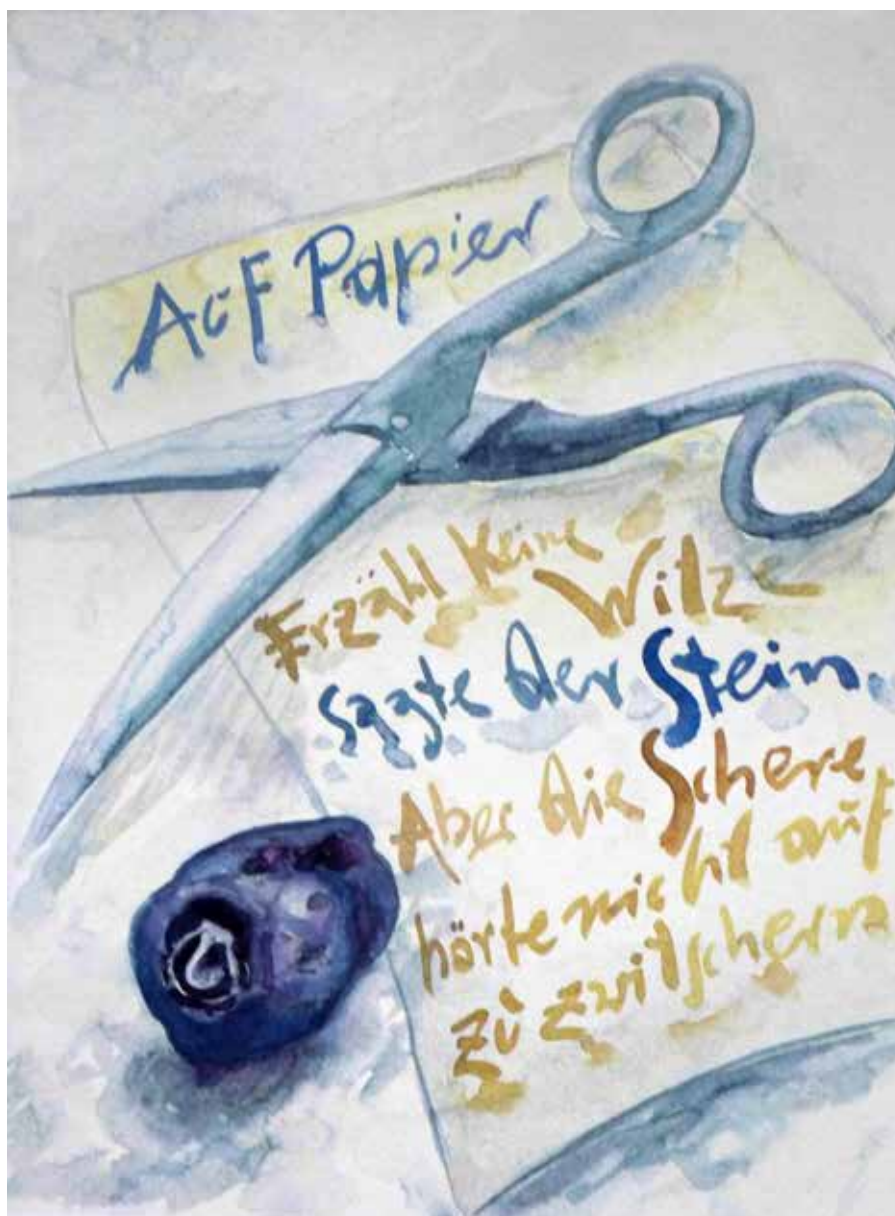

FEUERSTEINE

wie sie die baltische See
mit blubbrigem Maul
schluckt
lutscht
ausspuckt
und mit breiter Zunge strändelang rollt,
liegen gut in der Hand: Jeder Wurf trifft.
(Grass 2004: 79)

LES PEDRES FOGUERES

com les que la mar Bàltica
amb la boca bavosa
engoleix
llepa
escup
i arrossega per la platja llepant-les
fan de bon agafar: Sempre encerten el tret.

El segon poema il·lustrat fa al·lusió al joc infantil «pedra, paper, tisores», i ens permet recordar la gran importància que tenen els fragments de cançons i de jocs en obres com *El timbal de llauna*.

AUF PAPIER

Erzähl keine Witze,
sagte der Stein. Aber die Schere
hörte nicht auf zu zwitschern.
(Grass 2004: 31)

SOBRE EL PAPER

No expliquis acudits,
va dir la pedra. Però les tisores
no paraven de piular.

El tercer poema ens parla dels estius a l'illa danesa de Møn, de l'observació de la natura, de la combinació entre manualitat i creació literària...

ULVSHALE

Die Wildgänse auf der Wiese
zu den Stranddünen hin
werfen Federn ab,
die ich mir zuschneide
für Skizzen von Möwenfedern;
auch Knochen, Halbsätze
und andere Fundsachen
zeichnen sie auf.

(Grass 2004: 85)

ULVSHALE

Les oques salvatges sobre el prat
vora les dunes de la platja
deixen anar plomes
que jo em tallo a la mida
per esbossar-hi plomes de gavina;
també prenen nota
d'ossos, de frases a mitges
i d'altres troballes.

La darrera il·lustració ens transporta a la vida quotidiana en un entorn casolà, tan important en l'univers creatiu de l'autor, alhora que ens permet veure la capacitat de connectar les petites anècdotes de la superstició més arrelada (el divendres 13 com a dia fatal) amb personatges il·lustres com Leonardo da Vinci.

DER TRICK MIT DEM SPECK
klappt immer noch.
Am Freitag dem dreizehnten
schnappte die Falle zu.
Leonardo soll sie erfunden haben:
ein Nebenprodukt.
(Grass 2004: 142)

EL TRUC DE LA CANSALADA
segueix rutllant.
El divendres tretze
el parany va funcionar.
Diuen que el va inventar Leonardo:
va ser un subproducte.

Tal com es pot observar en els quatre exemples illustrats, i com a més a més sabem per l'experiència dels companys traductors que han tingut el plaer d'enfrontar-se a aquesta obra, sovint es produeixen petites o grans col·lisions entre el text inicial, escrit amb pinzell a la imatge, i el definitiu, imprès al full del costat en l'edició original: les variants que al llarg del procés de maduració textual han estat incloses per l'autor en la versió alemanya definitiva donen peu als crítics de les traduccions a observar discrepàncies, que naturalment atribueixen a la descurança dels traductors, i no pas a les modificacions pròpies d'un llarg procés de creació ple de revisions.

Aprofitem aquest punt per esmentar breument el procés de producció literària característic de l'autor, especialment pel que fa a les obres narratives extenses. El primer pas sol ser la generació de guions en forma d'esquemes i dibuixos, que es penjen davant del lloc de treball, un pupitre alt en forma de sòlid faristol al davant del qual Grass escriu a peu dret, en maquetes de llibre de gran format que li proporciona *ad hoc* el seu editor de capçalera, Gerhard Steidl: blocs de fulls en blanc de les dimensions aproximadament previstes per a cada obra. El text s'hi escriu sencer, amb dibuixos intercalats, a mà, generalment amb ploma estilogràfica. Un cop enllestit, es revisa i es reprèn la feina en una segona versió escrita igualment a mà en un nou bloc, amb addicions, modificacions, supressions, etc., fins a completar l'obra en el seu nou estadi. I per regla general es torna a refer una tercera vegada, sempre a mà. Quan aquesta fase ja s'ha donat per acomplerta, l'autor mateix pica el text a màquina amb dos dits, moment en el qual esdevé fonamental la veterana màquina de viatge Olivetti, successora de la que fou el millor regal de les primeres noces, el 1954, fins al punt que el biògraf Neuhaus dedica tot un apartat al «casament amb Lettera Olivetti» (Neuhaus: 126–129). Adjuntem a l'annex un aquarema de Grass que la tematitza. (Poema 6)

Aquesta primera còpia a màquina, que encara rep correccions i modificacions, sol anar seguida d'una segona i a vegades d'una tercera, sempre plenes de correccions a mà. I finalment, un cop assolit aquest estadi de maduresa, el text passa a mans de la secretària personal de Grass, Hilke Ohsoling, que l'introdueix a l'ordinador i té cura d'afegir-hi els canvis que encara s'hi solen produir.

Així doncs, també el procés de creació literària posseeix pel que fa a Grass una gran part del component manual propi de les arts plàstiques, i respon a l'aprenentatge dels temps en què modelava argila a l'Acadèmia de Belles Arts de Düsseldorf i el seu professor Sepp Mages li recomanava no allisar mai la matèria modelada, per tal de no caure en la falsa convicció que la feina ja havia quedat enllestida, «ja que segons ell la llisor prematura enganya la vista. “Només fa l'efecte d'estar llest”, era la seva objecció constant» (*Tot pelant la ceba*: 310).

Continuant amb la producció poètica, sistemàticament lligada a la gràfica, cal esmentar d'una banda el volum de poemes *Dummer August* (2007), que recull la reacció irritada i entristida davant la incomprensió i la banalització amb què la crítica va rebre el volum autobiogràfic *Tot pelant la ceba*, projectat com a primera part d'una «trilogia de la memòria»; esmentarem també que la segona part, *Die Box (La caixa dels desitjos)* (2009), va passar més aviat desapercebuda, mentre que la tercera, *Grimms Wörter* («Les paraules dels Grimm», 2011), ha tingut una difusió encara menor i no s'ha arribat a traduir per la dificultat dels jocs

metalingüístics que implica, en estar organitzada d'acord amb la seqüència de l'immens diccionari de l'alemany iniciat pels dos germans lletraferits i que fou el model que va servir de guia a mossèn Antoni Maria Alcover per al seu diccionari. A tall d'exemple, inclourem a l'annex una mostra d'aquest volum, que vam intentar reproduir per a una trobada amb l'autor.⁹

D'altra banda, val la pena remarcar que els únics poemes que han obtingut ressò internacional han estat els extensos textos de caire argumentatiu apareguts a la premsa, en els quals Grass manifesta posicions combatives que han estat mal rebudes per part dels crítics, i banalitzades en la seva transmissió al públic en general. En concret, es tracta per un costat de la defensa de Grècia com a bressol de la cultura europea, i maltractada per la mateixa Europa que se'n considera hereva (*Europas Schande; Mein Europa*); per l'altre costat, va ser també molt polèmica la petició que l'arsenal nuclear d'Israel fos sotmès al mateix control que s'exigeix pel que fa al de l'Iran (*Was gesagt werden muss*), així com la defensa del científic israelià represaliat per haver revelat informacions sobre aquest armament (*Ein Held unserer Tage*).

Tots aquests poemes formen part d'un volum de format apaïsat il·lustrat amb gravats acolorits que, contràriament al que podria fer pensar la inclusió dels textos citats, mostra un to general molt personal i colorista, en la línia de les «troballes» anteriors. Es tracta del volum batejat com a *Eintagsfliegen* (2012), és a dir, «Efímeres»; en efecte, pràcticament totes les il·lustracions giren al voltant d'aquests insectes característics de la primavera i l'estiu en indrets voltats de boscos de ribera, com és la casa de l'autor a Behlendorf, prop de Lübeck, i que després d'una llarga fase com a larves aquàtiques viuen un sol dia en la forma alada que ens les fa més visibles. El títol alludeix volgutament a la noció del ràpid pas del temps, de la fugacitat de les coses, i en molts moments els textos tracten aspectes de la vellesa de forma alhora lírica i irònica. Intentem reproduir-ne algunes mostres a l'annex (poemes 8, 9 i 10). Cal dir, però, que a banda dels textos llargs esmentats com a motiu de polèmica, el volum conté igualment un llarg i sentit comiat a Helmut Frielinghaus, el traductor i col·laborador que venia fent-li de conseller independent de qualsevol editorial i que actuava de moderador i organitzador dels seminaris amb els traductors (Grass 2012: 45); la darrera reunió que va moderar va ser precisament la celebrada el febrer de 2011 al Col·legi Europeu de Traductors de Straelen, dedicada a parlar de la (in)traduïbilitat de *Grimms Wörter* (Estelrich: 2010). Des de llavors, la direcció de l'única trobada que ha tingut lloc posteriorment, dedicada a l'anàlisi i comentari de la poesia de Grass, el febrer de 2012, ha estat assumida per la traductora i companya de Frielinghaus, Susanne Höbel, i pel germanista Dieter Stolz, especialista en l'autor.

Al volum no hi manquen altres records dedicats a amics que ja han desaparegut, en consonància amb la presència de l'envelliment i del pas del temps. Tot i així, la sensació global està més aviat marcada per l'humor i la ironia envers si mateix, que alhora serveix

9 Escollim el poema referit a les dificultats causades per l'arbitrarietat dels tres gèneres dels substantius de cara a l'aprenentatge de l'alemany, que, tot i prendre com a exemple un nen turc, no ens són gens alienes (vegeu el poema 7 de l'annex).

per lloar l'harmonia de la vida en parella amb la segona esposa, l'organista Ute Grunert, sempre molt implicada en totes les activitats de l'autor i factor molt important per al bon funcionament de les trobades amb els traductors. Els textos, generalment força breus, es poden qualificar de juggedors. En casos com el del poema «Winterliche Inschriften»¹⁰ es pot comprovar clarament la capacitat de fer broma sobre si mateix i d'abastar tota mena de temàtiques, fins i tot les lleugerament escatològiques.

Després d'aquesta breu al·lusió a un terreny habitualment aliè a la poesia, i per tal de tornar a l'actitud seriosa pròpia d'una publicació acadèmica, utilitzarem a tall de cloenda la declaració d'intencions en forma de poema dedicat a Sísif al qual ens referirem en parlar de la relació entre Günter Grass i Albert Camus. Desitgem subratllar l'admiració que sempre va manifestar per la seva actitud i la importància que sempre ha donat al fet de no defallir malgrat les dificultats. No podem deixar de banda, però, que d'acord amb l'esperit dels temps actuals, ara el Sísif mitològic s'ha convertit en el nom d'una empresa que lloga pedres inflables, amb les quals esdevé molt senzill aparentar heroisme.

¹⁰ Vegeu el poema 10 de l'annex.

DER STEIN

den ich wälze, ist nicht mein Eigentum.
Auf Zeit und gegen Gebühr
verleiht ihn die Firma Sisyphos
in verschieden gewichtigem Format;
 und neuerdings gehören faltbare Steine,
 die bei Bedarf aufzublasen sind,
 günstig zum Angebot.
(Grass 2004: 63)

LA PEDRA

que faig rodar no em pertany.
Per hores i a canvi d'una tarifa
la lloga l'empresa Sísif
en formats de pesos diversos;
 i de poc ençà hi ha a bon preu i en oferta
 tot de pedres plegables
 que es poden inflar a voluntat.

ANNEX: ELS POEMES CITATS, EN ORIGINAL I VERSIÓ AL CATALÀ

Poema 1

LILIEN AUS SCHLAF

Zwischen den Lilien aus Schlaf
Müht sich des Wachenden Schritt.
Wüßt er die Zahl nur,
Das findige Wort,
Könnt er der Wolke
Den Regen befehlen.
Trockenes Horn.
Lachenden Tieres trockenes Horn
Spießt du der Liebenden
Traurige Zettel.
O ihrer Tage schnelle Verträge.
Es ist ein Kommen und Gehen
Zwischen den Lilien aus Schlaf.
Es ist ein Lachen tief unterm Schnee.
Denn auf der Lichtung
Zwischen der Schlafenden
Wechselnder Lücke
Hastet der Sand.
O du der Erde alter Verdruß
Wenn sich der Tote bewegt.
Es war ein Tier und ein Stern,
Die trauernd so sprachen.
Es war ein Schlitten überm Kristall,
Schön und mit Schwermut bespannt.
Es ist ein Lachen tief unterm Schnee.

LLIRIS DEL SON

Entre els lliris del son
es fatiga el pas del que vetlla.
Si tan sols conegués la xifra,
la paraula encertada,
per poder ordenar al núvol
que en ragés la pluja.
Banya eixuta.
Banya eixuta d'un animal rialler
que portes als amants
tristos missatges.
Oh, els ràpids contractes dels seus dies.
Tot és un anar i venir
entre els lliris del son.
És una rialla sota la neu fonda.
Perquè a la clariana
entre l'espai canviant
que deixen els dorments
s'esmuny la sorra.
Oh, vell enuig de la terra
quan el difunt es belluga.
Eren un animal i un astre
els que parlaven així, entristits.
Era un trineu al damunt d'un cristall,
bell i recobert de melangia.
És una rialla sota la neu fonda.

Der Venus Blut käuflich in grauen Tabletten.	Sang de Venus, venal en pastilles grises.
Magernde Sterne	Astres emmagrits
Jagen die Dichter.	encalcen els poetes.
O diese Rufe im Schnee,	Oh, aquells crits en la neu,
Ringe aus Gold und Geschrei,	anelles fetes d'or i de crits,
Punkt	punt
In der Landschaft aus Horn.	en el paisatge fet de banya.
Es ist ein Kind darüber erwacht.	Per culpa seva s'ha despertat un infant.
(Grass 2007: 571)	

Poema 2¹¹

DIE VORZÜGE DER WINDHÜHNER

Weil sie kaum Platz einnehmen
auf ihrer Stange aus Zugluft
und nicht nach meinen zahmen Stühlen picken.

Weil sie die harten Traumrinden nicht verschmähen,
nicht den Buchstaben nachlaufen,
die der Briefträger jeden Morgen vor meiner Tür verliert.

Weil sie stehen bleiben,
von der Brust bis zur Fahne
eine duldsame Fläche, ganz klein beschrieben,
keine Feder vergessen, kein Apostroph

Weil sie die Tür offen lassen,
der Schlüssel die Allegorie bleibt,
die dann und wann kräht. Weil ihre Eier so leicht sind
und bekömmlich, durchsichtig.
Wer sah diesen Augenblick schon,
da das Gelb genug hat, die Ohren anlegt und verstummt.

Weil diese Stille so weich ist,
das Fleisch am Kinn einer Venus,
nähre ich sie. —

11 Poema que introdueix el volum del mateix nom aparegut el 1956.

Oft bei Ostwind,
wenn die Zwischenwände umblättern,
ein neues Kapitel sich auftut,
lehne ich glücklich am Zaun,
ohne die Hühner zählen zu müssen —
weil sie zahllos sind und sich ständig vermehren.

LES QUALITATS DE LES GALLINES DE VENT

Com que amb prou feines ocupen espai
damunt la barra de corrent d'aire
i no piquen les meves cadires mansoies.

Com que no rebutgen les dures crostes dels somnis,
i no encalcn les lletres
que el carter perd cada mati davant del meu portal.

Com que es queden ben quietes,
des del pit fins a la cua,
una plana pacient, plena de lletra menuda,
on no manca cap ploma, ni cap apòstrof...

Com que deixen la porta oberta,
la clau segueix sent l'allegoria
que de tant en tant canta.

Com que ponen uns ous tan lleugers
i bons de pair, transparents.
Qui ha vist mai aquell instant
que el rovell ja en té prou, acluca les orelles i emmudeix.

Com que aquesta calma és tan blana,
carn de la gorga d'una Venus,
les alimento.

Sovint, quan el vent ve de llevant,
quan els envans giren full,
quan s'inicia un nou capítol,
em recolzo a la tanca, feliç,
sense que em calgui comptar les gallines,
perquè són innombrables i no paren de reproduir-se.

Poema 3

DER SÄULENHEILIGE

Hier ging der Unhold durch, grob mit breitem Gepäck,
Wo sperrig er anstieß, stehn lustig verrückt die Häuser.
Wohin er pißte, morsen die Pfützen dem Himmel Signale.
Ich aber, ein blauer Wald mit grünen Vögeln,
Ein säuerlich Brot voller witziger Steine,
Ich, zwar die Lüge, doch hoch auf der Säule,
Daß jeder es merkt,
Ich bin drei große Männer zusammen
Und spucke den Mädchen zwischen den Unsinn der Brüste,
Ich bin der Zwerg, der die Röcke der alten Weiber zählt,
Ich verkaufe Teppiche mit Motteneiern gespickt,
Auch zeige ich Amulette gegen den Schnupfen
Und schlage euch Nägel in die Köpfe,
Damit euch die Hüte nicht wegfliegen.
Ich habe einen Buckel aus Zucker,
Aller Unsinn leckte daran.
Ich bin die Feuerwehr, die jeden Durst löscht.
(Grass 2007: 569)

EL SANT ESTILITA

Per aquí va passar l'ogre, groller i tot carregat,
on va topar amb aquella baluerna han quedat cases guexes.
Allà on va pixar, els miralls dels bassiols fan senyals cap al cel.
En canvi jo, un bosc blau ple d'ocells verds,
un pa àzim farcit de pedres rialleres,
jo, tot i ser la mentida, visc dalt la columna
per tal que tothom se n'adoni,
jo sóc tres homes grans plegats
i escupo a les noies enmig de l'absurd dels dos pits,
sóc el nan que compta les faldilles de les velles,
venc catifes reblertes d'ous d'arnes,
també mostro amulets contra els refredats
i us clavo claus al cap per tal que el vent
no s'emporti volant els vostres barrets.
Tinc una gepa feta de sucre,
totes les bestieses me la van llepar.
Sóc el bomber que apaga la set de tothom.

Poema 4

ASKESE

Die Katze spricht.

Was spricht die Katze denn?

Du sollst mit einem spitzen Blei
die Bräute und den Schnee schattieren,
du sollst die graue Farbe lieben,
unter bewölktem Himmel sein.

Die Katze spricht.

Was spricht die Katze denn?

Du sollst dich mit dem Abendblatt,
in Sacktuch wie Kartoffeln kleiden
und diesen Anzug immer wieder wenden
und nie in neuem Anzug sein.

Die Katze spricht.

Was spricht die Katze denn?

Du solltest die Marine streichen,
die Kirschen, Mohn und Nasenbluten,
auch jene Fahne sollst du streichen
und Asche auf Geranien streun.

Du sollst, so spricht die Katze weiter,
nur noch von Nieren, Milz und Leber,
von atemloser saurer Lunge,

vom Seich der Nieren, ungewässert,

von alter Milz und zäher Leber,

aus grauem Topf: so sollst du leben.

Und an die Wand, wo früher pausenlos
das grüne Bild das Grüne wiederkäute,
sollst du mit deinem spitzen Blei

Askese schreiben, schreib: Askese.

So spricht die Katze: Schreib Askese.

(Grass 2007: 90)

ASCESI

El gat parla.

I doncs, què diu el gat?

Has d'ombrejar amb llapis esmolat
les núvies i la neu,

has d'estimar els tons del gris
i viure sota un cel ennuvolat.

El gat parla.
I doncs, què diu el gat?
T'has de vestir amb el diari vespertí,
amb tela de sac com es fa amb les patates
i girar un cop i un altre aquest vestit
i no portar-ne cap de nou mai.

El gat parla.
I doncs, què diu el gat?
Hauries d'esborrar les marines,
les cireres, roselles, sang del nas,
esborrar també aquella bandera
i abocar cendra al damunt dels geranis.

A més, segueix dient el gat,
t'has de nodrir de ronyons, melsa i fetge,
de freixures agres que hagin perdut l'alè,
del suc dels ronyons sense esbandir,
de melsa vella i de fetge endurit,
d'una olla grisa, així és com has de viure

I a la paret, on abans constantment
la imatge verda rumiava la verdor
cal que hi escriguis, amb llapis esmolat
ascetisme, això has d'escriure: ascesi.
Així és com parla el gat: Escriu ascesi.

Poema 5

EINIGE FUNDSACHEN FÜR NICHTLESER

Alles, was abseits der Buchstaben

wie von Sinnen ins Auge fällt:

dieses Dingsda,

krumme Nägel oder Krümel,

die ein Radiergummi hinterließ

(Grass 2004: 6–7)

ALGUNES TROBALLE PER ALS QUE NO LLEGEIXEN

Tot allò que enllà de les lletres

crida l'atenció com si estigués boig:

aquest daixonses,

uns claus torçats o les engrunes

que queden d'una goma d'esborrar.

Poema 6

MEINE ALTE OLIVETTI

ist Zeuge, wie fleißig ich lüge
und von Fassung zu Fassung
der Wahrheit
um einen Tippfehler näher bin.
(Grass 2004: 43–44)

LA MEVA VELLA OLIVETTI

dóna fe del meu mentir diligent
i de com cada nova versió
m'acosta una mica més a la veritat
cada cop que elimino una errada.

Poema 7

Wie soll Mehmed,
der in einer Duisburger Hauptschule
zwischen einheimischen Kindern
und Kindern fremdländischer Herkunft schulpflichtig ist,
auf Anhieb begreifen,
weshalb es, nachdem es gelernt werden mußte,
der Mond, die Sonne, das Himmelreich zu sagen,
auf Deutsche der, die oder das Yoghurt heißt,
zumal dieses der Diät dienliche Produkt
türkischen Ursprungs ist?

Wie anderem Kindern auch
fällt es ihm schwer, vor Leib, Seele, Fleisch
die Einsilber zu setzen.
Aber die deutsche Leitkultur will so.
Die Artikel sind deutsches Erbe.
Wer hier leben will, muß das wissen.
Der Deutsche an sich läßt nicht mit sich spaßen.

Deshalb verlangen selbst diejenigen,
die unverbesserlich den mit dem verwechseln,
dem Türkenkind ab, daß die und nicht der Wurst
gekauft wird, auch dann nicht,
wenn das Wurstbrot gemeint war,
das entweder die Katze oder der Hund gestohlen hat.
(Grass 2011: 148)

Com volem que el Mehmed,
escolaritzat en un centre de primària de Duisburg
entre nens del país
i nens d'origen estranger,

després que li calgué aprendre a dir
der Mond, la lluna, *die Sonne*, el sol, *das Himmelreich*, el cel,
entengui de seguida perquè
en alemany el iogurt es diu *der*, *die* o *das Yoghurt*,
quan a més aquest producte útil per les dietes
és d'origen turc?

Tal com passa a altres nens,
se li fa difícil col·locar els monosíl·labs
davant del cos, de l'ànima, de la carn.
Però la cultura alemanya dominant ho vol així.
Els articles són patrimoni alemany.
Qui vulgui viure aquí n'ha de saber.
L'alemany-en-si no està pas per bromes.

Per això fins i tot aquells incorregibles
que confonen l'acusatiu *den* amb el datiu *dem*
exigeixen al nen turc que sigui *die Wurst*, la salsitxa,
i no «el salsitxa», *der Wurst*, el que es compra, ni tan sols si
es tractava de *das Wurstbrot*, l'entrepà de salsitxa,
robat pel gat, *die Katze*, o pel gos, *der Hund*.

Poema 8

FREUDEN DES ALTERS

Seitdem wir kränkeln,
kommen die Kinder häufiger.
Gemischt mit leisem Erschrecken
erfreut uns ihr Besuch
(Grass 2012: 24)

PLAERS DE LA VELLESA

D'ençà que no estem bé de salut
els fills ens vénen a veure més sovint.
Les seves visites ens són un plaer
barrejat amb un petit ensurt.

Poema 9

GEWAGTE LIEBE

Spät, nach letzten Nachrichten
Aus dem Küchen radio
zählen wir einander
unser Häuflein Tabletten zu,
die alle rezeptpflichtig sind.
Manchmal jedoch,
wenn es uns ankommt,

AMOR AGOSARAT

A la nit, després d'escoltar les notícies
de la ràdio de la cuina,
ens triem l'un a l'altra
el nostre muntet de pastilles,
receptades totes per algun o altre metge.
Però de vegades,
si ens agafa el rampell

heiß, plötzlich und unwiderstehlich,
schlucke ich ihre, sie meine.
Dann warten wir ab — Seit an Seit —
und wollen erleben, was uns geschieht.
(Grass 2012: 19)

intens, sobtat, irresistible,
jo m'empasso les seves, i ella les meves.
Llavors ens esperem, colze amb colze,
ansiosos per saber què ens passarà.

Poema 10

WINTERLICHE INSCRIFTEN

In jungen Jahren konnte ich
mit strammem Strahl
die Namen der jeweils Geliebten,
selbst längere wie Annerose und Aurora,
in den Schnee pinkeln, sogar
mit zärtlichem Vor- und Nachwort;
sobald es gegenwärtig schneit,
bin ich dankbar, wenn es gerade noch
zum Bekenntnis für Ute reicht.
(Grass 2012: 32)

INSCRIPCIONS INVERNALS

Quan jo era jove era capaç
d'escriure a la neu amb un raig ferm de pixum
el nom de les dones que llavors estimava,
fins i tot si eren llargs com Annerose o Aurora,
ben sovint precedits i seguits
per algun adjectiu afectuós;
ara en canvi, quan comença a nevar,
sóc feliç si tot just en tinc prou
per traçar-hi el nom d'Ute.

Referències bibliogràfiques

- Estelrich, Pilar. 2010. «Una declaración de amor a la lengua alemana: *Grimms Wörter*, de Günter Grass». *Revisiones. Revista de crítica cultural* 6: 43–48.
- Frielinghaus, Helmut, ed. 2002. *Der Butt spricht viele Sprachen. Grass-Übersetzer erzählen*. Göttingen: Steidl.
- Grass, Günter. 2004. *Fundsachen für Nichtleser*. Göttingen: Steidl.
- . 2004. *Fünf Jahrzehnte. Ein Werkstattbericht*. Edició de G. Fritze Margull. Göttingen: Steidl.
- . 2004. *Lyrische Beute. Gedichte und Zeichnungen aus 50 Jahren*. Göttingen: Steidl.
- . 2006. *Beim Häuten der Zwiebel*. Göttingen: Steidl. (Existeix la traducció catalana de Pilar Estelrich, *Tot pelant la ceba*. Barcelona: Edicions 62, 2007.)
- . 2007. *Gedichte und Kurzprosa*. Edició de Werner Fritzen. Göttingen: Steidl.
- . 2007. *Dummer August*. Göttingen: Steidl.
- . 2010. *Grimms Wörter. Eine Liebeserklärung*. Göttingen: Steidl.
- . 2012. *Eintagsfliegen. Gelegentliche Gedichte*. Göttingen: Steidl.
- Kölbel, Martin, ed. 2013. *Willy Brandt und Günter Grass. Der Briefwechsel*. Göttingen: Steidl.
- Neuhaus, Volker. 2012. *Günter Grass. Eine Biographie*. Göttingen: Steidl.
- Øhrgaard, Per. 2005. *Günter Grass. Ein deutscher Schriftsteller wird besichtigt*. München: dtv.
- Stolz, Dieter. 2005. *Günter Grass, der Schriftsteller. Eine Einführung*. Göttingen: Steidl.
- Vormweg, Heinrich. 2002. *Günter Grass*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt.